

รูปจาก (1)

เภสัชกร ดร.พลตรี ประเสริฐ ธีรคุปต์เป็นรอปรับในด้านเภสัชอุตสาหกรรมของประเทศไทย ท่านมีความริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาการผลิตยาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาฉีด ซึ่งทำให้สามารถช่วยชีวิตผู้ป่วยได้จำนวนมาก ท่านมีส่วนสำคัญในการก่อตั้งโรงงานเภสัชกรรมทหาร ผลงานของท่านเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาเภสัชอุตสาหกรรมในเวลาต่อมา ท่านรับราชการในกระทรวงกลาโหมตั้งแต่จบการศึกษาจนเกษียณ ด้วยความสามารถและคุณประโยชน์ของผลงาน ท่านจึงได้รับความสำเร็จสูงสุด โดยเกษียณอายุราชการในตำแหน่งของผู้อำนวยการองค์การเภสัชกรรมทหารด้วยยศพลตรี เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทความนี้เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์ท่านในวันที่ 20 มิถุนายน 2537 โดย วินนา เจริญสุวรรณ ยุพดี ศิริสินสุข นิชดา เกียรติยั้งอังสุลี อิงอร มั่นทรานนท์ และวิทยา กุลสมบูรณ์ (2)

เภสัชกร ดร.พลตรี ประเสริฐ ธีรคุปต์ เกิดเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2461 (ปัจจุบันอายุ 97 ปี) ท่านจบชั้นมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และเป็นนักกีฬายอดเยี่ยมของโรงเรียน ท่านเลือกศึกษาต่อในคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยไม่ได้เลือกคณะแพทยศาสตร์หรือคณะเภสัชศาสตร์ เพราะคิดว่าหน้าที่ของแพทย์หรือเภสัชกรจำกัดเฉพาะในทางสาธารณสุขเท่านั้น

ท่านสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2482 และถูกเกณฑ์ไปรับราชการทหาร เวลานั้นอยู่ในระหว่างสงคราม ท่านรักษาการณ์หัวหน้าคลังยาและเวชภัณฑ์สนาม โดยทำหน้าที่ขนส่งเครื่องมือแพทย์ และรับทหารที่บาดเจ็บจากภาคเหนือมายังโรงพยาบาลอานันทมหิดล จังหวัดลพบุรี ท่านได้เห็นความทุกข์ยากของทหารที่ป่วยเป็นมาลาเรีย โดยไม่มียาเพียงพอที่จะรักษา ทำให้ทหารจำนวนมากต้อง

บุคคลสำคัญ

เภสัชกร ดร.พลตรี ประเสริฐ ธีรคุปต์

“ผู้เชี่ยวชาญด้านเภสัชอุตสาหกรรมของไทย”

เสียชีวิตจากโรคมาลาเรียขึ้นสมอง ขณะนั้นประเทศไทยไม่สามารถผลิตยาฉีดได้เลย แม้แต่น้ำปราศจากเชื้อสำหรับฉีดก็ผลิตไม่ได้ ยารักษามาลาเรียที่มีขณะนั้น คือ ยาเม็ด quinine sulfate ซึ่งใช้ไม่ได้กับผู้ป่วยที่อาการรุนแรงและหมดสติ ท่านและเพื่อน (พลตรีบุระ อุปกุลิน) ซึ่งเรียนจบจากคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ด้วยกัน ได้ใช้ความรู้ทางเคมีเตรียมยาฉีด quinine hydrochloride จากยาเม็ดจนสำเร็จ และสามารถช่วยชีวิตผู้ป่วยได้จำนวนมาก นอกจากนี้ยังผลิตยาและเวชภัณฑ์อีกหลายชนิด เช่น การผลิตยาซัลฟาชนิดฉีดจากยาเม็ด การผลิตสาลีจากนุ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อกองทัพอากาศไทยและประเทศไทย ท่านกล่าวว่า การเตรียมยาฉีด quinine เป็นผลงานชิ้นแรกของท่านและเพื่อนของท่านภูมิใจมากที่สุด ความสำเร็จครั้งนั้นยังถูกจัดเป็นหนึ่งในเหตุการณ์สำคัญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย (3) ท่านสามารถผลิตยาฉีดโดยใช้เทคนิคทางเภสัชกรรมโดยที่ไม่ได้เรียนด้านเภสัชศาสตร์มาก่อน แต่อาศัยความรู้ทางเคมีในการศึกษาเภสัชตำรับต่าง ๆ เช่น British Pharmacopoeia, United State Pharmacopoeia เป็นต้น ท่านยังได้ผลิตยาฉีดอีกหลายตำรับ เช่น calcium gluconate, quinine antipyrin และ quinine blue (quinine ผสม methylene blue)

ต่อมา เจ้ากรมแพทย์ทหารบกต้องการให้ท่านและพลตรีบุระไปศึกษาต่อทางด้านทหารแพทย์ แต่ท่านทั้งสองท่านได้ขอเรียนในคณะเภสัชศาสตร์ เพราะเห็นว่าเภสัชกรในหน่วยทหารมีน้อยมากและควรส่งเสริมงานเภสัชกรรม แม้ว่าเภสัชกรในขณะนั้นมีโอกาสติดยศสูงสุดคือ พันโท ในปี พ.ศ. 2493 ท่านจบการศึกษาปริญญาตรีเภสัชศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ในขณะนั้น ท่านเริ่มงานอีกครั้งที่กองวิทยาศาสตร์การแพทย์ สถาบัน

พยาธิวิทยา กรมแพทยทหารบก ท่านก่อตั้งแผนกเภสัชเคมีขึ้น เพื่อผลิตยาฉีดและน้ำเกลือชนิดต่าง ๆ ตลอดจนน้ำยาตรวจสอบทางเคมีในห้องปฏิบัติการ เช่น น้ำยาเบเนดิกซ์ เป็นต้น ท่านเล่าว่า “กว่าจะได้มีการจัดตั้งแผนกเภสัชเคมีนั้นเป็นสิ่งที่ยากมาก เนื่องจากเขาไม่เห็นความสำคัญจนในหลวงเสด็จมา พระองค์ท่านตรัสว่า ประเทศไทยยังไม่มีการผลิตยาฉีดหรือน้ำเกลืออีกหรือ พระองค์ท่านจึงได้พระราชทานเงินให้หลายครั้งเพื่อพัฒนาการผลิตยาฉีด”

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2504 เกิดการระบาดใหญ่ของอหิวาตกโรค กองทัพบกได้ผลิตน้ำเกลือจำนวนมากถวายในหลวงเพื่อช่วยเหลือผู้คน ทำให้พระองค์เห็นความสำคัญของเภสัชกร และได้พระราชทานเงินให้ซื้อ autoclave พลตรีประเสริฐเล่าถึงการทำงานอันหนักหน่วงครั้งนั้นว่า “ตอนที่ทำน้ำเกลือเพื่อรักษาคณโฆอหิวาตกโรค ผมไม่ได้กลับบ้านเลย พอกลับมาถึงบ้าน ก็นอนสลบไป 7 วัน ลุกไม่ขึ้นเลย แข็งขาปวดหมด ค่าที่ไม่ได้นอนและต้องทำน้ำเกลือตลอดทั้งวัน ทำ ทำ ทำ ครั้งหนึ่งเคยทำ 200 ขวด ต้องทำอยู่นั้นแหละ บั่นเครื่องตลอด ทำติดต่อกันหลายวัน พอเลิกงาน เครื่องก็พังพอดี ต้องเร่งอย่างหนักเนื่องจากคนไข้มายืนรออายุอยู่ เขาบอกว่าตายเป็นแถวเลย”

ต่อมาท่านได้เป็นหัวหน้าแผนกชีวเคมี หัวหน้าแผนกคลัง และหัวหน้าแผนกเภสัชเคมีตามลำดับ ด้วยความรอบรู้ในทางเภสัชอุตสาหกรรม ท่านจึงได้มีส่วนก่อตั้งโรงงานเภสัชกรรมทหาร ท่านเล่าว่า “เนื่องจากเป็นเภสัชกร จึงถูกแพทย์กันท่ามาก เพราะเกรงจะได้เป็นนายพล แต่ต่อมาเมื่อโรงงานฯ ไม่มีคนจริง ๆ ผู้ใหญ่จึงเรียกผมมาทำหน้าที่หัวหน้ากองวิจัยและควบคุมมาตรฐาน และต่อมาก็เป็นหัวหน้ากองอำนวยการ รองผู้อำนวยการ และผู้อำนวยการที่นานที่สุดถึง 5-6 ปี ในระหว่างปี พ.ศ. 2513-2517”

ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงงานเภสัชกรรมทหาร ท่านได้เป็นกรรมการองค์การเภสัชกรรม ท่านเสนอให้พัฒนางานด้านควบคุมมาตรฐานของยาซึ่งเดิมเป็น

เพียงแผนกเล็ก ๆ ให้ได้มาตรฐานสากล และเสนอให้ผลิตยาที่จำเป็น เช่น penicillin นอกจากนี้ ท่านและพลตรีบุระอุปนกลิน ยังได้ก่อตั้งโรงงานผลิตยาของตนเองร่วมกัน ซึ่งต่อมาได้เลิกกิจการเนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดกิจการ

พลตรี ภก. ดร.ประเสริฐ ธีรคุปต์ ยังมีบทบาทในด้านการศึกษาเภสัชศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2523 ท่านเป็นกรรมการกำหนดโครงการและร่างหลักสูตรวิชาเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร (4) ในทางวิชาชีพ ท่านดำรงตำแหน่งนายกเภสัชกรรมสมาคมระหว่างปี พ.ศ. 2519-2520

เอกสารอ้างอิง

1. The Defence Pharmaceutical Factory. Former commanders: Judge advocate generals [online]. 2013 [cited 2015 Dec 22]. Available from: URL: <http://dpf.mod.go.th/minister/minister.aspx?lang=en-US>.
2. Liansuwan W, Sirisinsuk Y, Kiatying-Angsulee N, Mondranont I, Kulsomboon V. The roles of Thai pharmacy leaders, 1932-1992. Bangkok: Faculty of pharmaceutical sciences; 1997.
3. National Science and Technology Development Agency. Timelines of significant events in sciences and technology in Thailand [online]. 2014 [cited 2015 Dec 22]. Available from: URL: <http://www.Nstda.or.th/index.php/aboutus-nstda/317>.
4. Faculty of Pharmaceutical Sciences, Silpakorn University. History of the foundation of the Faculty of Pharmaceutical Sciences. ประวัติการก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ [online]. 2015 [cited 2015 Dec 22]. Available from: <http://www.pharm.su.ac.th/about/history-faculty-pharmacy-silpakorn-university>